

Nr 88.

Av herr **Nilson** i Spånstad **m. fl.**, om anslag till stipendier för korrespondensstudier för obemedlade eller mindre bemedlade studiebegåvade ungdomar, m. m.

Det är ett av alla erkänt faktum, att landsbygden är missgynnad i fråga om utbildningsmöjligheterna för sin ungdom. Den enda utbildningsform, som står de flesta landsbygdsungdomar till buds, är folkskolan, d. v. s. vad den allmänt medborgerliga bildningen beträffar. Härtill kommer att de folkskoleformer, som finnas på den rena landsbygden, icke äro så beskafade, att de kunna ge eleverna samma effektiva utbildning som städernas folkskolor.

Den högre skolutbildningen är ett för landsbygdsungdomen praktiskt taget helt stängt område. Detta beror på att de högre utbildningsanstalterna äro belägna i städer eller större samhällen, varför ungdomar från landsbygden, som vilja studera vid dessa, måste inackorderas på skolorten. Inackorderingskostnaderna bli så höga, att endast särskilt välsituerade föräldrar på landsbygden ha råd att låta sina studiebegåvade barn förskaffa sig högre utbildning.

När våra skolförhållanden äro ordnade på detta sätt, blir det på landsbygden praktiskt taget föräldrarnas ekonomi som avgör, om ett barn får studera eller ej, begåvningsurvalet sättes däremot ur spel. För de orter, som själva äga läroverk, ligga förhållandena till på ett annat sätt. Även här spelar givetvis föräldrarnas ekonomi en viktig roll, men den blir inte på samma sätt avgörande. De direkta kostnaderna för skolgången äro i våra statliga och kommunala läroverk så pass låga, att det inte föreligger samma hinder för ekonomiskt mindre väl situerade föräldrar — bosatta på skolorterna — att låta sina barn studera för att avlägga real- och studentexamen som det gör på landsbygden.

Landsbygdens missgynnade ställning i detta hänseende utgör icke endast en orättvisa mot dess bebyggare, den är också en allvarlig olägenhet för hela samhället. Det är nämligen ett viktigt både demokratiskt och sam-

hällsekoniskt intresse, att alla nyckelposter i samhällslivet, inom politik, förvaltning, undervisningsväsende, vetenskap, näringsliv m. m. besätts med sådana personer, som uppvisa de bästa kvalifikationerna för respektive post. Så sker inte nu, då föräldrarnas ekonomi och bostadsort men icke de ungas begåvning äro avgörande för frågan, om dessa skola få studera eller ej. Det måste vara ett i sann mening demokratiskt krav, att begåvningen härvidlag skall få fälla utslaget. Alla studiebegåvade ungdomar måste erhålla samma möjligheter att skaffa sig högre utbildning, var de än äro födda och hur än föräldrarnas ekonomiska ställning är beskaffad.

En reform av undervisningsväsendet, som undanröjer svårigheterna för landsbygdens ungdom att erhålla högre utbildning, måste fördenskull snarast möjligt genomföras. Det väsentliga i en sådan reform måste vara, att ekonomiskt stöd lämnas för att möjliggöra de ungas utbildning. Vilka former detta stöd kommer att taga är ingalunda oviktigt men dock av underordnad betydelse i förhållande till huvudkravet, raserandet av de ekonomiska spärrarna för undervisningen.

Två huvudvägar öppna sig för reformens genomförande. Den ena är att möjliggöra vistelse vid läroverken för landsbygdsungdomar, den andra att föra undervisningen ut i bygden till eleverna, varigenom dessa skulle kunna stanna kvar i hemmet under skoltiden. Givetvis kunna båda huvudvägarna användas parallellt med varandra. Det ekonomiska stödet för vistelse vid läroverken kan lämnas under varierande former, t. ex. direkta studiestipendier, inrättande av elevhem på skolorterna, fri skolmateriel, räntefria studielån m. m. Vilka metoder som skola väljas får avgöras med hänsyn till kostnaderna för och ändamålsenligheten av var och en. Detta är en fråga av mera underordnad betydelse.

Den andra vägen, att föra undervisningen ut i bygden till eleverna, är av utomordentligt stor betydelse. Då elever från landsbygden söka sig in till läroanstalterna i städer och samhällen, acklimatisera de sig snabbt i sin nya miljö och gå i de flesta fall förlorade för hembygden. De välja inte gärna jordbrukarens yrke utan söka sig in på andra levnadsbanor. När det gäller elever med utpräglad fallenhet för teoretiska studier, är heller ingenting att säga härom. Då är deras yrkesval naturligt. Men det finns många elever, som mycket väl skulle passa att bli jordbrukare, sedan de avslutat den skolutbildning, som bibragt dem allmänt medborgerlig bildning. Likaså skulle det vara önskvärt om ungdomar, som förvärvat ett högre kunskapsmått än det folkskolan i sin nuvarande form kan ge, ville utbilda sig för sådana yrken, som finnas inom landsbygdens arbets- och kulturliv. En förbättring av landsbygdens utbildningsmöjligheter får inte leda till att landsbygden i än högre grad än som hittills skett tömmes på ledarbegåvningar. Vi behöva inom jordbruk, hantverk, småindustri,

undervisningsväsende, föreningsliv av olika slag m. m. på landsbygden personer, som kunna bli ledare och föregångsmän för sina yrkesbröder och meningsfränder.

Om den högre undervisningen kan äga rum ute i bygden, vinner man den fördelen, att de unga kunna stanna kvar i hemmet, vilket även ur psykisk synpunkt skulle vara synnerligen värdefullt. De unga behöva hemmets stöd under övergångsåren mellan barndom och ungdom.

Vilka metoder som böra användas för att förverkliga det önskemålet att undervisningen skall föras ut till bygden, anse vi oss icke här kunna taga ställning till. Vi vilja dock i anslutning till motionerna nr 79 i I K. och 97 i II K. vid 1943 års riksdag understryka, att korrespondensundervisningen i detta sammanhang måste tagas i anspråk. Så har redan skett på frivillighetens väg på många platser i vårt land med, så vitt man hittills kan bedöma, goda resultat. I dessa motioner framhölls, att korrespondensundervisningen i vårt land gjort betydande framsteg och att ett stort antal elever genom att anlita densamma avlagt real- och studentexamen. Det framhölls vidare, att under de senaste åren denna undervisningsform kompletterats genom inrättande av de s. k. robertforsskolorna, vilken skolform innebär, att ett antal elever från samma ort, som läsa på en real-skolekurs från ett korrespondensinstitut, varje dag samlas i en lokal på orten och där studera sina undervisningsbrev under ledning av en studieledare, som har till uppgift att hjälpa eleverna till rätta med studierna.

Det framhölls vidare i dessa motioner, att även om korrespondensundervisningen blir billigare än andra undervisningsmetoder, den dock för obemedlade eller mindre bemedlade elever förde med sig rätt dryga kostnader. Kostnaderna för att avlägga realexamen enligt robertforsmetoden har således av Hermods korrespondensinstitut beräknats till omkring 2 000 kronor. I motionerna yrkades, att riksdagen för det kommande budgetåret måtte bevilja ett anslag på 100 000 kronor till stipendier för obemedlade eller mindre bemedlade elever, som studera per korrespondens i avsikt att avlägga realexamen. Såväl detta yrkande som de övriga i motionerna framförda yrkandena avsgos av riksdagen med den motiveringen, att skolfrågor för närvarande befunno sig under utredning.

Vi förstå mycket väl riksdagens inställning, och vi ha också grundad anledning antaga, att 1940 års skolutredning kommer att ställa sig välvillig till önskemålen om att korrespondensundervisningen måtte erhålla ekonomiskt stöd från det allmänna, men vi anse att det skulle vara av stort värde att redan nu söka pröva metoden med statsstipendier åt korrespondenselever. Man hade då större erfarenhet att bygga på, när skolproblemen i sin helhet komma att föreläggas riksdagen. Det är befogat ur den synpunkten att detta senare ännu torde komma att dröja en tid. Allt flera robertforsskolor upprättas årligen, och därför skulle det vara

värdefullt, om deras mindre bemedlade elever kunde erhålla stipendier utan tidsutdräkt.

På många håll föreligga också svårigheter att erhålla lämpliga lokaler till dessa skolor. Ibland har kommunen ställt lokal till förfogande, och ibland ha enskilda företag anskaffat lokaler. I vissa fall äro dessa lokaler goda och ändamålsenliga, men i andra fall äro de mindre lämpliga att användas för undervisningsändamål. Då det ofta är en kostnadsfråga att anskaffa lämpliga lokaler, skulle det vara värdefullt, om man kunde påräkna statsbidrag för anskaffande av lokaler. Staten torde dock icke böra bidraga med mera än högst hälften av de årliga kostnaderna; de övriga kostnaderna böra bestridas av vederbörande kommun, landsting eller enskilda företag och sammanslutningar.

I fråga om formerna för studiestipendier torde dessa böra ordnas på så sätt som nu sker beträffande arvsfondens stipendier. En närmare redogörelse för denna metod återfinnes i de ovannämnda motionerna.

I dessa yrkades bl. a. även, att den nuvarande praktiska realexamen måtte ytterligare differentieras genom inrättande av en examen med jordbrukslinje. En dylik reform ligger väl i linje med de önskemål vi här framställt, att den högre undervisningen för landsbygdens ungdom inte får enbart leda dem bort från hembygden utan föra de därför lämpliga åter till denna. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har i ett tal i fjol höst meddelat, att 1940 års skolutredning tagit upp denna fråga till utredning. Vi vilja uttala vår tillfredsställelse häröver och samtidigt understryka, att en dylik differentiering av realskolan är ett önskemål, som ligger landsbygdens folk varmt om hjärtat. Vi vilja också till sist ge uttryck åt vår förhoppning, att 1940 års skolutredning så snart ske kan framlägga förslag till förbättring av landsbygdens undervisningsmöjligheter och att Kungl. Maj:t sedan för riksdagen framlägga de förslag, var till dess arbete kan föranleda. Härvid bör ses till, att det för landsbygdens ungdom skapas möjligheter att erhålla en undervisning, som är väl anpassad efter bygdens yrkes- och kulturliv. Det skulle enligt vår mening vara önskvärt, om 1940 års skolutredning finge i uppdrag att särskilt utreda denna fråga.

På grund av vad som här ovan anförts få vi hemställa,

dels att riksdagen för budgetåret 1944/45 måtte anslå 100 000 kronor till stipendier för korrespondensstudier för obemedlade eller mindre bemedlade studiebegåvade ungdomar,

dels att riksdagen för samma budgetår måtte anslå 50 000 kronor att användas för statsbidrag till anskaffande av lokaler för s. k. robertforsskolor, samt

dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att 1940 års skolutredning måtte erhålla i uppdrag att särskilt utreda frågan om att för landsbygdens ungdom skapa möjligheter att erhålla en efter bygdens yrkes- och kulturliv anpassad undervisning, varvid särskilt bör tillses, att undervisningen kan ske ute i bygden så långt detta är möjligt.

Stockholm den 18 januari 1944.

Ivar Johansson
i Mysinge.

Anders Pettersson
i Dahl.

Sven Andersson
i Vigelsbo.

Osc. Werner.

Hj. R. Nilson
i Spånstad.

Per Persson
i Norrby.

K. E. Hansson,
Skediga.
